

DOI: 10.33310/2519-2809-2019-48-2-90-97

УДК 392.3(=163.2:477.74-89)

ОЛЕКСАНДР ГАНЧЕВ

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, психології та педагогіки

Одеської національної академії зв'язку ім. О. С. Попова

м. Одеса, Україна

e-mail: Alexander_Ganchev@yahoo.com

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН В ІНСТИТУТІ СІМ'Ї БОЛГАР ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ У ПЕРІОД СОЦІАЛІЗМУ

У даній статті досліджуються зміни у структурі сім'ї, сімейних взаємовідносинах, соціальних ролей чоловіка та жінки в період соціалізму, що характеризувався порушенням патріархального ладу у болгар Південної Бессарабії, а також про порушення міжпоколінної трансмісії та зміни в етнічному складі болгарської групи регіону у зв'язку з її включенням до індустріального інформаційного радянського суспільства, що призвело до інтенсифікації комунікативної поведінки населення, а відтак і до порушення ендогамності у болгарській групі регіону.

Ключові слова: сім'я, сімейні взаємовідносини, соціальні ролі, між покоління трансмісія, ендо/екзогамія, болгары, Південна Бессарабія.

Сім'я [1, с.4; 2, с.1; 3; 4; 6, с.27; 16, с.61; 20, с.343; 21, с.59] як основна соціальна інституція відіграє важливу роль в історичному і культурному розвитку кожного народу. Базуючись на шлюбних відносинах і кровній спорідненості, вона покликана здійснювати біологічну і соціальну безперервність людського роду. Основні ознаки, що характеризують сім'ю, пов'язані з організацією і характером взаємовідносин її представників, з їх поведінкою і свідомістю [22, с.24–25]. У даній роботі за мету ставиться дослідити як змінилися соціальні ролі в сім'ї болгар Південної Бессарабії у зв'язку з формуванням нового соціалістичного ладу, її структура, функціональні обов'язки та семантичне навантаження щодо збереження та передачі культурного знання.

На початковому етапі будівництва соціалізму болгарське населення проживало у Буджаку вже протягом півтора століття [10, с.67–69]. Воно представляло собою аграрне суспільство з характерною для нього структурою, стабільне та інертне, з мінімальним процентом освіченого населення. На противагу цьому радянський лад передбачав будівництво індустріального, урбанізованого, динамічного суспільства з універсальною системою соціального контролю [8, с.34]. У зв'язку з цим для функціонування болгарської діаспори у такому індустріальному суспільстві необхідно було змінити низку стереотипів поведінки, соціальні структури та системи, що і стало предметом даного дослідження.

Фокус-групою дослідження стало болгарське населення сіл Владичень (Імпуцита) та Криничне (Чешма-Варуїта), Болградського району Одеської області.

Методика дослідження – аналіз архівних матеріалів (ревізських казок та переписів населення по вказаним селам другої половини ХХ ст.), включене спостереження автора та опитування з визначеної проблеми.

Структуру болгарської сім'ї Південної Бессарабії можна досліджувати на основі двох видів джерел – статистичних свідчень та етнографічних матеріалів

Її структурні елементи визначаються за такими показниками як кількість шлюбних пар та поколінь, загальна чисельність, кількість дітей у сім'ї, народжуваність та смертність [7, с.7–9]. Етнографічні матеріали дають можливість типологізувати сім'ї за комплексом внутрішньо сімейних стосунків – енодагамність, локальність та авторитарність [13, с.37]. Кількість шлюбних пар, як основна ознака, ділить форми сім'ї на прості та складні. До простих (нуклеарних, індивідуальних, малих) належать сім'ї з одним шлюбним союзом. Складні форми представлені різними типологічними варіантами одно-багатолінійних батьківських сімей.

Індустріальні та урбанізаційні процеси радянського суспільства вплинули безпосередньо на структуру болгарської сім'ї. Масові міграції у міста та зміна у взаємовідносинах між поколіннями у період соціалізму призвели

до значного збільшення кількості пенсіонерів. Так, у селі Владичень Болградського району Одеської області за період з 1979 по 1985 роки їхня кількість зросла у 3,4 рази.

Загальні тенденції у розвитку простих та складних форм болгарської сім'ї у період соціалізму пов'язані із зменшенням їхньої кількості загалом, а також значним зростом кількості неповних форм.

За кількістю поколінь сім'ї розподіляються на одно-, дво-, три та багатопокілінні. За даними с. Криничного Болградського району на 1979 р. половину сімей становлять трьохпокілінні, але при цьому зростає кількість однопокілінних, за рахунок самотньо проживаючих пенсіонерів та молодих шлюбних пар як окремих домогосподарств.

Така ознака як дітність ділить сім'ї на одно-дво-три та багатодітні. Якщо у першій половині XIX ст., болгарські сім'ї були загалом багатодітними, то, у другій половині XX ст., спостерігається тенденція до збільшення одніодітних сімей. Окрім того, збільшується кількість окремо проживаючих бездітних сімей, а також форма дислокальних шлюбів, коли після одруження пара селиться окремо, а не залишається в батьківській хаті. Це пояснюється декількома причинами: по-перше, внаслідок того, що жінка, почавши отримувати освіту, на рівні з чоловіком, а потім працювати, не мала часу для того, щоб виконати свій безпосередній обов'язок; бажання паржити окремо було реалізуємо, оскільки при радянській владі практикувалася допомога колгоспу у будівництві нового житла. Окрім того, не було індивідуального обробітку землі, для якого було необхідно багато рук у одній сім'ї, всі працювали на колгоспній землі за відповідну зарплатню, що також сприяло можливості дислокальних шлюбів.

У другій половині 1970-их починається стабільний приріст населення, пов'язаний з більш високими показниками народжуваності, переважаючими над показниками смертності. Ситуація приблизно рівна як для чоловіків, так і для жінок. З іншої сторони, за даний період село залишає більше людей, що дає демографічний приріст, тобто загальна чисельність населення в селах зменшується. У період з 1983 по 1985 роки у болгарських

селах починається демографічна криза. Показники смертності перевищують показники народжуваності.

Розглянув особливості структури болгарської сім'ї Південної Бессарабії, можна окреслити основні тенденції її розвитку у період соціалізму. Передусім, необхідно відмітити зменшення числа сімей у болгарських сім'ях регіону загалом. Збільшується кількість простих нуклеарних сімей, проживаючих окремо, хоча все ж таки превалюючи більшість складають складі трьохпокіління сім'ї. Це свідчить, що з одного боку великий відсоток болгарського населення під впливом низки змін, що відбулися у суспільстві під впливом розбудови соціалізму, змінилися за своєю структурою, але поряд з цим, все ж таки, більший відсоток зберігає традиційну структуру сім'ї, що свідчить про наявність патріархальних пережитків у болгарському суспільстві Бессарабії протягом другої половини XX ст.

Сімейні взаємовідносини болгарській сім'ї у період соціалізму, як і багато інших комплексів традиційної культури, трансформуються під впливом змін, що відбуваються у суспільстві у всіх його сферах. Одним з ключових моментів, що зіграв значну роль у подальшому розвитку сім'ї, є зміна статусу жінки в сім'ї та суспільстві загалом.

У зв'язку з колективізацією та збільшенням культурно-освітнього рівня населення зростає і соціальна роль жінки. Її сімейно-побутова роль розширюється та збільшується, що у більшій мірі впливає на створення у сім'ї взаємовідносин нового типу [9, с.40]. У досліджуваній період свої форми зберігає традиційний розподіл праці в домогосподарстві. Після проведення колективізації він поширюється лише на домашню роботу та роботу на присадибній ділянці. Не дивлячись на це, в сім'ях зберігається традиційний розподіл праці на чоловічу та жіночу [13, с.200], де чоловік виконує роботу, що вимагає фізичної праці, а жінка виконує всю хатню роботу [14, с.425]. У зв'язку з розвитком легкої промисловості та економічних змін у селі, з жіночої роботи вийшли всі обов'язки, пов'язані з виготовленням домотканими. Дані зміни з однієї сторони жіночу працю роблять більш легкою, скорочуючи необхідний час на

домашню роботу, але при цьому збільшується трудовий день. Це пов'язано з тим, що повертаючись з роботи, жінка повинна прибирати, прати, готувати, дивитися за дітьми. На відміну від першої половини ХХ ст., коли діяли патріархальні відносини, у болгарській сім'ї у період соціалізму, чоловік все більше намагається зробити працю жінки все більше легкою [18, с.365]. При цьому, чим менше він задіяний у суспільному виробництві, тим більше часу він приділяє сім'ї. Спостерігається деяка залежність розподілу праці у сім'ї від освітнього рівня чоловіка та жінки. Чим вище освітній рівень, тим розподіл більш демократичний.

Одним з найважливіших визначаючих ознак у сім'ї є главенство. У період соціалізму все більше стає сімей, у яких головою виступає жінка, а не чоловік. З однієї сторони такі зміни є наслідком збільшення соціального статусу жінки, так як низькі показники такого у першій половині ХХ ст., обумовили її другорядну позицію у сім'ї [12, с.62]. У період соціалізму все змінюється. Так службове положення, авторитет дружини у трудовому колективі та суспільстві, надає особливого забарвлення сімейним відносинам. З іншої сторони, більш високий освітній рівень дружини часто виступає причиною того, що вона є головною у сім'ї [15, с.26]. Важливе значення для демократизації сімейних відносин має факт та місце збереження фінансового бюджету сім'ї. У період соціалізму дуже часто жінка не лише зберігає кошти, але і розподіляє їх [14, с.451; 19, с.157]. Проте, не дивлячись на це, бюджет залишається загальним, та доступ до нього має як чоловік, так і жінка в однаковій мірі [17, с.11]. Це в деякій мірі пов'язано з тим, що у колгоспі, жінка отримує заробітну платню вище за чоловіка, що є важливою рисою періоду соціалізму загалом, оскільки у патріархальному суспільстві матеріальна основа була ознакою авторитарності у сім'ї. Цікавим є факт, що егалітарна структура сімейних взаємовідносин, у якій подружжя бере участь в управлінні різними сферами сімейного життя однаково, частіше зустрічаються у сім'ях молодшого покоління.

Таким чином, у другій половині ХХ ст., основна тенденція у розвитку взаємовідно-

син всередині сім'ї є демократизація і тенденція до переходу від авторитарної форми відносин до егалітарної. Жінка отримує рівний з чоловіком статус та включена у всі сфери суспільного життя, що відобразилось у отриманні рівних сімейних прав поряд з чоловіком у болгарських сім'ях періоду соціалізму.

Радянська система, зрівняв статі у правах, а також включив жінку у професійну сферу, змінила традиційну систему передачі інформації у сім'ї між поколіннями, що була характерна для болгарської сім'ї Бессарабії у досоціалістичний період. У зв'язку з чим, вихована функція була передана до дитячих садків та шкіл, що з одного боку, призвело до формування суспільства «нового типу», орієнтованого на урбанізацію та прогрес, а з іншого це призвело до втрати необхідного знання для відтворення традиційного способу життя.

Розглянемо даний процес на прикладі однієї болгарської сім'ї.

Так, на середину ХХ ст. одна середньостатистична болгарська сім'я була трьох покоління, перше покоління було народжене у 40-х-50-х рр., друге (батьки) – у 20-30-ті рр., покоління дідів народилося приблизно на межі століть. Соціалізація цих поколінь пройшла за існування трьох різних державних утворень – Радянського Союзу, Румунського королівства та Російської імперії. Внаслідок чого, світосприйняття та кожного покоління формувалася під впливом традицій того чи іншого державного утворення.

Третє покоління у сім'ї складається з голови сім'ї та його дружини (дідусь та бабуся). Вони пережили Першу світову війну, Століпінську реформу, початок революції та входження Бессарабії до складу королівства Румунії. Дане покоління – це перше покоління бессарабських болгар, які були власниками землі, яку обробляли, вони соціалізувалися у традиційному суспільстві, де звичаєве право визначало традиції життєдіяльності всього суспільства. Сім'ї, у яких дане покоління живе, загалом ендогамні та моноетнічні.

Друге покоління (батьки) народжуються у 20-30-і рр. ХХ ст. Воно переживає Другу світову війну, сталінські репресії, голод 1946-1947 рр. та бере активну участь в колгоспному

будівництві. Соціалізація даного покоління відбувається у традиційній культурі. Зв'язок між трьома поколіннями не порушений, тому між ними відбувається трансмісія соціального досвіду. Мова комунікації – болгарська. Безпосередньо, беручи участь у обрядових практиках сім'ї, господарстві, під наглядом батьків та дідів, у свідомості дітей формується традиційна картина світу про власний народ та культуру, його історію та героїв, формуються етнічні стереотипи.

У другій половині ХХ ст., з початком будівництва соціалізму у регіоні, з'являються більш інтенсивні транспортні комунікації. Низка інших змін у болгарських селах Південної Бессарабії перетворює місцеві села у більш динамічну систему. Зріст рівня освіти болгар нового покоління створює для них все більше можливостей та шляхів реалізації. Навчання та зріст міграцій у міста у 60-70-ті роки ХХ ст. стають масовими. Суспільство болгар регіону стає значно динамічнішим. Це впливає на зміну механізмів трансляції соціального досвіду. Знання та вміння старшого покоління не є актуальними для молодого покоління, оскільки вони не можуть вирішити їхніх проблем. Найбільше загострюється ця ситуація у 60-их рр., коли виростає перше покоління, - продукт радянської влади та виховання, для них ідеали їхніх батьків вже зовсім чужі. Таким чином, відбувається ослаблення зв'язків у сім'ї, як по вертикалі, так і по горизонталі. Цьому також сприяють і промисловий розвиток, урбанізаційні процеси та зростаюча мобільність населення.

Якщо у традиційному суспільстві покоління бабусь та дідусів було транслятором культурних традицій, воно мало вплив на всю сім'ю та суспільство, займало авторитетні позиції, передаючи соціальний досвід молодим, то у радянському суспільстві їхнє знання та навички втратили свою необхідність, їх місце зайняли державні інституції.

Перше покоління радянських громадян виховується у 50-60-их рр. ХХ ст. 50-і рр. є перехідним періодом до формування нових соціальних структур, колгоспного будівництва та адаптації болгар до радянської системи. Влада ставить їх у визначені часові рамки, тобто колгоспне керівництво визначає дов-

жину робочого дня, який значно перевищує вісім годин. Під час важливих сільськогосподарських періодів, таких як посів та збір врожаю, колгоспники працюють цілодобово, так як у селі на той час була мінімальна кількість техніки, внаслідок чого не встигали зробити необхідну роботу за необхідний час. Люди, як правило, добиралися до місця роботи пішки, що забирало багато часу, беручи до уваги величину сільськогосподарських ланів. Диференційованість колгоспної спеціалізації вимагала також розведення великої та малої рогатої худоби та птиці на фермах, яка вимагала добового догляду.

Колгоспні виноградники та поля оброблялися загалом жінками, які ухилили на роботу до сходу сонця та поверталися далеко після його заходу. Після повернення вони ще повинні були виконати всю хатню роботу, тому на виховання дітей зовсім не залишалося часу. Саме ця ситуація і була метою державною політики – необхідно було вилучити час, який був необхідний для сімейного спілкування та виховання дітей. Катрін Вердері, досліджуючи дані процеси у соціалістичному суспільстві Румунії, вводить спеціальний термін для визначення даного процесу – етатизація часу [5, с.39]. Наскільки етатизація часу у Радянському Союзі є усвідомленими діями керівництва чи об'єктивна відповідь суспільства на низку господарсько-економічних змін є складним запитанням, але вона реально вплинула на ситуацію у болгарській сім'ї у 50-60-их рр. ХХ ст. Відсутність часу для виховання дітей у сім'ї цілком переносить соціалізуючи функцію на державні інституції. Починається виховання покоління за ідеологічно правильними текстами та поступове формування особистості с радянською ідентичністю та самосвідомістю без соціального коріння та етнічної приналежності. Виховання дітей, народжених у 40-50-і рр. ХХ ст. показує, що його соціалізація проходить виключно в учбових закладах: дитячому садку, школі, а потім у середньо спеціальних та вищих учбових закладах. Часто дітей віддають у дитячий садок з одного року. У таких випадках роль сім'ї у соціалізації дитини відіграє ще меншу роль. Саме у дитячих садках діти вчаться писати, читати, малювати, саме тут вони

дізнаються про «дідуса Леніна» і саме тут починається ідеологізація особистості.

Наступний період – це школа. Введення системи продовженого дня для виконання домашніх завдань зменшує час, який діти могли б провести дома з батьками. Тобто процес етатизації часу двосторонній. Таким чином, у болгарських сім'ях південної Бессарабії у період соціалізму формується покоління, яке виросло на базі власного досвіду та досвіду однолітків, не маючи соціального досвіду попередніх поколінь. Темп трансформацій, пов'язаний з інтеграцією болгар у радянське суспільство, ставить молодь та дорослих в однакові умови, в яких молодь соціалізувалася, а доросле покоління адаптувалося. У 70-их рр.. болгари уже загалом адаптовані до радянської системи та беруть участь у суспільному житті. У 60-ті рр.. вони отримують паспорти, а відповідно і право вільного пересування державою. У кінці 60-их починаються масові міграції із села у місто, до вищих навчальних закладів та на роботу. Не дивлячись на те, що значна частина залишається жити у містах, все ж таки більша частина повертається додому. Але, повернувшись, вони несуть з собою нові знання про ведення сільського господарства, які вже переймає у них старше покоління.

Таким чином, у період соціалізації змінюється соціальна роль жінки як у сім'ї, так і у суспільстві. Зрівнявши її в правах з чоловіком та залучивши її до суспільного виробництва, радянське суспільство вилучило час, який повинен був бути витрачений на виховання дітей, внаслідок чого, покоління, соціалізація якого пройшла за радянських часів, не отримало традиційного знання та навиків для ведення господарства, внаслідок чого, було сформовано нове покоління радянських людей та сімей болгарського населення регіону, які частково залишалися у містах, але у більшості поверталися до сіл. Вони привносили з собою нові знання та технології, яким навчали доросле покоління, тобто соціальний досвід у культурі передавався у зворотному напрямку. Ці процеси призвели до зміну функціональних обов'язок членів сім'ї. Якщо в традиційній культурі виховна функція була сімейною, то у період соціалізму молоде поко-

ління виховувалося у державних інституціях, це, зі свого боку, обумовило втрату дітьми традиційного етнічного знання та його неактуальність, що вплинуло також, частково, на забуття традиційних обрядових сімейних практик болгарського населення Південної Бессарабії.

У досоціалістичний період болгарська сім'я була як правило моноетнічна. Вибір за чоловіка/жінку представника іншої етнічної групи дозволялося лише у випадках вдівства та психічних порушень у людини [11, с.44]. У другій половині ХХ ст., у зв'язку з порушенням патріархального виду життя, а також під впливом інтенсифікації комунікативної поведінки у суспільстві, для болгар Бессарабії частішими стали міжетнічні контакти, які призвели до знищення енодагамності групи та появи біетнічних шлюбів.

Даний процес яскраво ілюструється свідченнями з книги реєстрації жителів, прописаних на території сільради села Владичень Болгардського району Одеської обл. протягом 70-х рр.. ХХ ст. Статистичні дані ще раз підтверджують енодагамність болгарської групи. Із загальної кількості жінок, що переселилися у село в даний період, (всього 50 чоловік) – 84% болгарки, інші 16% – гагаузки із сусідніх сіл Виноградівки та Котловици. Обидва села у другій половині ХХ ст., можуть бути охарактеризовані як моноетнічні гагаузькі. Тобто, незалежно від транспортних комунікацій між селами та районними центрами у період соціалізму, екзогамні біетнічні шлюбні пари, так само як і у ХІХ - першій половині ХХ ст., утворюються в рамках визначених мікрорайонів етнічної взаємодії.

Тенденції етнічних взаємодій у регіоні у період соціалізму можуть бути досліджені також на основі статистичних даних (табл.1). Мікрорайон, де знаходиться с. Владичень, є біетнічним (болгаро-гагаузьким). Свідчення табл. 1. показують, що за даний період кількість біетнічних шлюбів у болгар села збільшується, превалюючи кількість становлять болгарсько-гагаузькі сім'ї, потім болгарсько-російські, болгарсько-українські ат болгаро-молдавські. Всього біетнічних сімей збільшилося на 6% за 6 років.

Таблиця 1 – Етнічний склад сімей с. Владичень

Рік	1979		1985	
	кількість	%	кількість	%
<i>Моноетнічні сім'ї</i>				
Болгарські	337	71,7	290	64,16
Молдавські	2	0,42	5	1,11
Російські	2	0,42	2	0,44
Гагаузькі	2	0,42	4	0,88
<i>Всього моноетнічних</i>	<i>343</i>	<i>72,96</i>	<i>301</i>	<i>66,59</i>
<i>Біетнічні сім'ї</i>				
Болгаро-молдавські	24	5,1	19	4,21
Болгаро-російські	35	7,45	35	7,74
Болгаро-українські	25	5,33	29	6,42
Болгаро-гагаузькі	25	5,33	48	10,62
Інші	18	3,83	20	4,42
<i>Всього біетнічних</i>	<i>127</i>	<i>27,04</i>	<i>151</i>	<i>33,41</i>
Всього	470	100	452	100

Таким чином, не завчаючи на те, що у період соціалізму болгарська група регіону залишається ендогамною, все ж таки показник біетнічних сімей зростає та складає значний показник.

У період соціалізму відбувається зміна структури сім'ї у болгарського населення Буджака. Якщо в досоціалістичний період загалом сім'ї були великими, то у досліджуваний період зростає кількість простих нуклерних сімей за рахунок самотньо проживаючих пенсіонерів та дислокальних шлюбів молодшого покоління. Внаслідок зрівняння жінки та чоловіка у правах та залучення жінки до трудового та суспільного життя, відбувається зміна у функціональному навантаженні сім'ї та розрив між поколонної соціальної трансмісії. Так, виховна та соціалізуючі функції загалом переходять від сім'ї до державних інституцій,

що, у свою чергу, призводить до формування покоління, яке не володіє знаннями та практиками для відтворення традиційних практик життя, які стають поряд з цим неактуальними, як і роль третього покоління у сім'ї другорядною. Внаслідок чого, формується нова сім'я, де соціальне знання для збереження життєдіяльності у селі відбувається у зворотному напрямку від дітей до батьків.

Окрім того, поступове зменшення народжуваності поряд із збільшенням населення середнього віку в контексті значиних міграцій із села у міста обумовлюють демографічну кризу у болгарському суспільстві Бессарабії у період соціалізму. Також збільшення мобільності та динамічності болгарського населення регіону впливає на активність комунікативних процесів між етнічними групами регіону, формування громадянського суспільства з рівними юридичними правами взамін патріархального зменшує значення «ендогамності» та сприяє «відкритості» місцевого болгарського населення. Результатом цього стає збільшення біетнічних та поліетнічних сімей, але призбережені більшого відсотку моноетнічних болгарських шлюбів, що свідчить про великий вплив патріархальності групи і у період соціалізму. Збільшення кількості дислокальних шлюбів у контексті збереження більшого відсотку великих патріархальних сімей також підтверджує функціонування у болгарського населення Бессарабії у досліджуваний період двох тенденцій – активних прогресуючих змін під впливом нововведень у суспільстві та законсервованість та збереження великого значення для групи старої патріархальної системи сімейного та суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Becker G. S. A Treatise on the family. London, 1991. 424 p.
2. Goode J. W. The family. New Jersey, 1964. 120 p.
3. Goody J. W. Histoire de la famille. Paris, 1986. T.2. 551 p.
4. Levi-Strauss Cl. Preface a Histoire de la famille. Paris, 1986. T.1. 448 p.
5. Verdery K. What was socialism, and what comes next. Princeton, 1996. 298 p.
6. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса. Москва, 1983. 412 с.
7. Вишневский А. Г. Воспроизводство населения и общество. История, современность, взгляд в будущее. Москва, 1982. 287 с.
8. Гелнър Ъ. Нации и национализъм / прев. Ив. Ватова, Алб. Знеполска. София, 1999. 300 с.
9. Георгиева Ив., Москова Д. Жената в съвременното българско село. София, 1981. 166 с.
10. Грек И. Ф., Русев Н. Д. 1812: поворотный год в истории Буджака и «задунайских переселенцев». Кишинев, 2011. 142 с.
11. Державин Н. С. Болгарские колонии в России (Бессарабская, Херсонская и Таврическая губерния). София, 1914. 259 с.
12. Илиева Н. За семейните отношения. София, 1980. 98 с.
13. Макавеева Л. Българското семейство. София, 1991. 227 с.

14. Макавеева Л. Отражение на социално-демографските процеси върху вътрешната организация на семейството. *Семейство и социално-демографско развитие*. София, 1982.
15. Макавеева Л. Съвременен българско семейство през погледа на етнографската наука. *Българската етнография*. 1990. № 1. 29-37 с.
16. Радклиф-Браун А. Р. Структура и функция в примитивното общество. София, 1997. 247 с.
17. Симеонова Г. За структурно-функционалните особености на съвременното българско семейство. *Българската етнография*. 1979. № 4. с.
18. Спасовска Л. Демократизиране на съвременните съпружески отношения. *Семейство и социално-демографско развитие* / Българска академия на науките. Институт за социология ; гл. ред. М. Минков. София, 1982.
19. Спасовска Л. Променящият се брак в България. София, 2000. 298 с.
20. Токарев С. А. Исследования семьи в зарубежной социологической и этнографической литературе. *Этносоциальные аспекты изучения семьи у народов зарубежной Европы* / отв. ред. О. А. Ганцкая, М. С. Кашуба, С. А. Токарев. Москва, 1987. 15-34 с.
21. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. Москва, 1953. 192 с.
22. Янкова З. А. Городская семья. Москва, 1979. 101 с.

References

1. Becker, G.S. (1991), *A Treatise on the family*. London, 424 p.
2. Goode, J.W. (1964), *The family*. New Jersey, 424 с.
3. Goody, J. W. (1986), *Preface a Histoire de la famille*. T. 2. Paris, 120 с.
4. Levi-Strauss, Cl. (1986), *Preface a Histoire de la famille*. T.1. Paris, 551 с.
5. Verdery, K. (1996), *What was socialism, and what comes next*. Princeton, 298 p.
6. Bromley, Yu.V. (1983), *Ocherki teorii etnosa [Essays on the theory of ethnos]*. Moscow, 412 p.
7. Vishnevskiy A.G. (1982), *Vosproizvodstvo naseleniya i obschestvo. Istoriya, sovremennost, vzglyad v budushee [Reproduction of the population and society. History, present, look into the future]*. Moscow, 1982. 287 p.
8. Gelnr (1999), *Natsii i natsionaliz'm [Nations and nationalism]* prev. Iv. Vatova, Alb. Znepolska. Sofiya, 300 p.
9. Georgieva Iv., Moskova D., (1981), *Zhenata v savremennoto balgarsko selo [The woman in the modern Bulgarian village]*. Sofiya, 166 p.
10. Grek I.F., Russev N.D. (2011), *1812 : povorotnyiy god v istorii Budzhaka i «zadunayskih pereselentsev» [1812: a turning point in the history of Budzhak]*. Kishinev, 142 p.
11. Derzhavin N.S., (1914) *Bolgarskie kolonii v Rossii (Bessarabskaya, Hersonskaya i Tavricheskaya guberniya) [Bulgarian colonies in Russia (Bessarabian, Kherson and Tauride provinces)]*. Sofiya, 259 p.
12. Ilieva N. (1980), *Za semeynite otnosheniya [About family relationships]*. Sofiya, 98 p.
13. Makaveeva L. (1991), *Balgarskoto semeystvo [The Bulgarian Family]*. Sofiya, 1991. 227 p.
14. Makaveeva L. (1982) Otrazhenie na sotsialno-demografските protsesi varhu vatrehnata organizatsiya na semeystvoto [Impact of socio-demographic processes on the internal organization of the family]. *Semeystvo i sotsialno-demografско razvitie [Family and socio-demographic development]*. Sofiya.
15. Makaveeva L. (1990) Savremennno balgarsko semeystvo prez pogleda na etnografската nauka [Modern Bulgarian family through the view of ethnographic science]. *Balgarskata etnografiya [Bulgarian ethnography]*. № 1.
16. Radklif-Braun A.R. (1997), *Struktura i funktsiya v primitivnoto obshtestvo [Structure and function in primitive society]*. Sofiya, 247 p.
17. Simeonova G. (1979), *Za strukturno-funktsionalnite osobennosti na savremennoto balgarsko semeystvo [About the structural and functional features of the contemporary Bulgarian family]*. *Balgarskata etnografiya [Bulgarian ethnography]*. № 4.
18. Spasovska L. (1982) Demokratizirane na savremennite sapruzheski otnosheniya. [Democratization of contemporary marital relations]. *Semeystvo i sotsialno-demografско razvitie [Family and socio-demographic development]* / Balgarska akademiya na naukите. Institut za sotsiologiya ; gl. red. M. Minkov. Sofiya,
19. Spasovska L. (2000), *Promenyashtiyat se brak v Balgariya [The changing marriage in Bulgaria]*. Sofiya, 298 p.
20. Tokarev S.A. (1987) Issledovaniya semi v zarubezhnoy sotsiologicheskoy i etnograficheskoy literature. [Family studies in foreign sociological and ethnographic literature]. *Etnosotsialnyie aspekty izucheniya semi u narodov zarubezhnoy Evropy [Ethno-social aspects of the study of the family among the peoples of foreign Europe]* / отв. ред. О. А. Ганцкая, М. С. Кашуба, С. А. Токарев. Moscow, 15-34 p.
21. Engels F. (1953), *Proishozhdenie semi, chastnoy sobstvennosti i gosudarstva [Origin of the family, private property and state]*. Moscow, 192 p.
22. Yankova Z.A. (1979) *Gorodskaya semya [City family]*. Moscow, 101 p.

Александр Ганчев. Об особенностях изменений в институте семьи болгар Южной Бессарабии в период социализма

В данной статье исследуются изменения в структуре семьи, семейных взаимоотношениях, социальных ролях женщины и мужчины в социалистическом обществе, которое характеризовалось разрушением патриархального строя у болгар Южной Бессарабии. Также изучается процесс разрушения межпоколенной трансмиссии и изменения в этническом составе болгарской группы региона в связи с ее включением в индустриальное, информационное советское общество, что привело к интенсификации коммуникативного поведения населения и разрушению эндогамии болгарской группы региона.

Ключевые слова: семья, семейные взаимоотношения, социальные роли, межпоколенная трансмиссия, эндо/экзогамия, болгары, Южная Бессарабия.

Alexander Ganchev. Particularities of changes in the bulgarians' family institution in south bessarabia during socialism

Changes in the structure of a family and family interaction are studied in the given article together with social roles of a man and a woman during socialism which was characterized by violation of the patriarchal system of the Bulgarians in South Bessarabia. Besides, it's about violation in intergenerational transmission and changes in the ethnic composition of the Bulgarian group in the region with regard to its involvement from an industrial to an information soviet society. This led to the intensification of the population's communicative behaviour and therefore to violations in the Bulgarian group's endogamy of the region.

During socialism changes of Bulgarian population's family structure take place in Budzhak. Within the set time period a number of simple nuclear families was rising due to living alone retirees and dislocated marriages of younger generation. Family workflow changes take place together with divide between intergenerational social transmission as the result of equalisation of rights between men and women together with inclusion of a woman into working and social life. Thus, both educational and social functions completely moved from a family to the government institution which in turn led to the formation of a generation that didn't own knowledge and practice to resume traditional life praxis. It became irrelevant the same as a role of the third generation. In consequence, a new family was formed where social knowledge for keeping lifestyle was passed from children to parents. Rising Bulgarian mobility and dynamism influenced on process-related activities between ethnic groups of the region, on forming civil society with equal legal rights instead of patriarchal ones. It also reduced the meaning of " endogamy" and contribute to local Bulgarian population's openness.

Key words: family, family relations, social roles, intergenerational transmission, the Bulgarians, South Bessarabia.